Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΆΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΎ ΕΙΣΑΓΓΕΛΈΑ
GERARD HOGAN
της 14ης Ιανουαρίου 2021 [1]

Υπόθεση C-790/19

Parchetul de pe lângă Tribunalul Braşov
κατά
LG,
MH,
λοιποί μετέχοντες στη διαδικασία:
Agenția Națională de Administrare Fiscală – Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Braşov

[αίτηση του Curtea de Apel Braşov
(εφετείου Braşov, Ρουμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 2005/60/ΕΚ – Οδηγία (ΕΕ) 2015/849 – Πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας – Αδικήματα που σχετίζονται με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες – Αυτονομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες – Δράστης του αδικήματος – Πεδίο εφαρμογής»

I. Εισαγωγή

1. Η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής [2].

2. Η παρούσα αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής δίκης κατά του LG και της MH. Προβάλλεται ότι σε διάφορα χρονικά διαστήματα μεταξύ των ετών 2009 και 2013, διέπραξαν και συμμετείχαν στο ποινικό αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο αφορά το αν ο δράστης του κύριου αδικήματος από

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

[2] ΕΕ 2015, L 141, σ. 73.

το οποίο προέρχονται τα χρήματα που αποτελούν το αντικείμενο της νομιμοποίησης μπορεί να ταυτίζεται με τον δράστη του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες όπως η πράξη αυτή ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2015/849.

3. Ωστόσο, δεδομένου του χρόνου των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς, πρέπει να σημειωθεί ότι το ερώτημα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2005, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας[3]. Πράγματι, παρόλο που η οδηγία 2005/60 ήταν ο πρόδρομος της σημερινής μορφής της οδηγίας αυτής -δηλαδή της οδηγίας 2015/849- κατά τον χρόνο που φαίνεται να τελέστηκαν τα επίμαχα αδικήματα βρισκόταν σε ισχύ η οδηγία 2005/60. Συνεπώς, κατά την εξέταση της παρούσας αίτησης προδικαστικής αποφάσεως μπορούμε να ανατρέξουμε μόνο στην πρώτη οδηγία.

4. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος στην κύρια δίκη καταδικάστηκε για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που μνημονεύεται στο άρθρο 29, παράγραφος 1, στοιχείο a, του Lege nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor (νόμου 656/2002 περί πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες)[4] το οποίο μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο την οδηγία 2005/60. Όπως μόλις επισήμανα, η οδηγία 2015/849 εκδόθηκε μετά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο τελέστηκαν τα επίμαχα αδικήματα. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, επιπλέον, ότι η εθνική νομοθεσία που μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο την οδηγία 2015/849 δεν είχε δημοσιευτεί κατά τον χρόνο της προδικαστικής παραπομπής στο Δικαστήριο.

5. Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο, προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση σε δικαστήριο που έχει υποβάλει προδικαστικό ερώτημα, μπορεί να χρειαστεί να λάβει υπόψη του κανόνες του δικαίου της Ένωσης στους οποίους το εθνικό δικαστήριο δεν αναφέρθηκε διατυπώνοντας το ερώτημά του[5]. Στο πλαίσιο του ορισμού της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, δεν ανακύπτει το ζήτημα αυτό όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση δεδομένου ότι ο ορισμός της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι κατ' ουσίαν όμοιος στην οδηγία 2005/60 και στην οδηγία 2015/849. Εντός του γενικότερου αυτού πλαισίου, μπορούμε να εξετάσουμε τις συναφείς νομικές διατάξεις.

3 ΕΕ 2005, L 309, σ. 15.

4 Δημοσιευθείς στη *Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 904, της 12ης Δεκεμβρίου 2002.

5 Πρβλ. απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Jyske Bank Gibraltar (C-212/11, EU:C:2013:270, σκέψη 38).

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το διεθνές δίκαιο

6. Το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες που υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 8 Νοεμβρίου 1990 (Σειρά Ευρωπαϊκών Συνθηκών, αριθ. 141) (στο εξής: Σύμβαση του Στρασβούργου) ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε Μέρος υιοθετεί όσα νομοθετικά ή άλλα μέτρα αποδεικνύονται αναγκαία για να προσδώσουν χαρακτήρα ποινικού αδικήματος σύμφωνα με την εσωτερική του νομοθεσία, στις παρακάτω πράξεις, όταν αυτές διαπράττονται με πρόθεση:

α μετατροπή ή μεταφορά περιουσιακών στοιχείων εν γνώσει ότι αυτά αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, με σκοπό απόκρυψη ή κάλυψη της παράνομης προέλευσης της περιουσίας ή παροχή συνδρομής σε πρόσωπο που εμπλέκεται στη διάπραξη του κυρίου αδικήματος, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεών του·

β απόκρυψη ή κάλυψη της πραγματικής φύσης, προέλευσης, θέσης, διάθεσης, διακίνησης ή δικαιωμάτων σχετικών με περιουσιακά στοιχεία, εν γνώσει ότι αυτά αποτελούν προϊόντα εγκλήματος και με την επιφύλαξη των συνταγματικών αρχών και των θεμελιωδών εννοιών του νομικού του συστήματος·

[…]

2. Προκειμένου να εφαρμοστεί η παράγραφος 1 του παρόντος άρθρου:

α δεν ασκεί επιρροή αν το κύριο αδίκημα υπαγόταν στην ποινική δικαιοδοσία του Μέρους·

β μπορεί να προβλεφθεί ότι τα αδικήματα που αναφέρονται στην παράγραφο αυτή δεν αφορούν τους δράστες του κύριου αδικήματος·

[…]».

7. Το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 2, της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες και για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, που υπογράφηκε στη Βαρσοβία στις 16 Μαΐου 2005 (Σειρά Ευρωπαϊκών Συνθηκών, αριθ. 198) (στο εξής: Σύμβαση της Βαρσοβίας), ορίζει τα εξής:

«1 Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα υιοθετήσει τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα, προκειμένου σύμφωνα με το εσωτερικό του δίκαιο να στοιχειοθετηθούν ως αδικήματα, όταν διαπράττονται με δόλο:

α η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες της δραστηριότητας του·

[…]

2 Για τους σκοπούς της εκτέλεσης ή εφαρμογής της παραγράφου 1 αυτού του άρθρου:

α δεν θα έχει σημασία αν το βασικό αδίκημα υπόκειται στην δικαιοδοσία των ποινικών δικαστηρίων του Συμβαλλόμενου Μέρους·

β μπορεί να προβλεφθεί ότι τα αδικήματα που αναφέρονται σε εκείνη την παράγραφο δεν αποδίδονται στα πρόσωπα που διέπραξαν το βασικό αδίκημα·

[…]».

Β. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η απόφαση-πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ του Συμβουλίου

8. Το άρθρο 1 της απόφασης-πλαισίου 2001/500/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2001, για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος[6] προβλέπει ότι:

«Προκειμένου να ενισχυθεί η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ούτως ώστε να μην διατυπώσουν ούτε να διατηρήσουν επιφυλάξεις όσον αφορά τα ακόλουθα άρθρα της [Σύμβασης του Στρασβούργου]:

[…]

β) το άρθρο 6, προκειμένου για σοβαρά εγκλήματα. Τα εγκλήματα αυτά πρέπει, οπωσδήποτε, να περιλαμβάνουν τα εγκλήματα που τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή ή μέτρο ασφαλείας μεγίστης διαρκείας άνω του έτους, ή, στα κράτη των οποίων το νομικό σύστημα προβλέπει ελάχιστες ποινές, τα εγκλήματα που τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή ή με μέτρο ασφαλείας ελαχίστης διαρκείας άνω των έξι μηνών.»

2. Η οδηγία 2005/60

9. Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 και 5 της οδηγίας 2005/60 έχουν ως εξής:

«(1) Η μαζική ροή χρημάτων που προέρχεται από παράνομες δραστηριότητες δύναται να επιφέρει ζημία στη σταθερότητα και τη φήμη του χρηματοπιστωτικού τομέα και συνιστά απειλή για την ενιαία αγορά, η δε τρομοκρατία κλονίζει τα ίδια τα θεμέλια της κοινωνίας μας. Αποτελέσματα μπορούν να επιφέρουν, εκτός από την προσέγγιση του ποινικού δικαίου, και οι προσπάθειες πρόληψης μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

[…]

[6] ΕΕ 2001, L 182, σ. 1.

(5) Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας διενεργούνται συχνά σε διεθνές επίπεδο. Τα μέτρα που λαμβάνονται αποκλειστικά σε εθνικό ή ακόμα και σε κοινοτικό επίπεδο, χωρίς να ληφθούν υπόψη ο διεθνής συντονισμός και η διεθνής συνεργασία, έχουν πολύ περιορισμένα αποτελέσματα. Τα μέτρα που θεσπίζονται από την Κοινότητα στον τομέα αυτόν θα πρέπει να μην αντιβαίνουν προς τις άλλες δράσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο άλλων διεθνών φόρουμ. Η κοινοτική δράση θα πρέπει να συνεχίσει να λαμβάνει υπόψη ιδιαίτερα τις συστάσεις της ομάδας χρηματοοικονομικής δράσης (εφεξής "FATF"), η οποία αποτελεί τον κυριότερο διεθνή φορέα που ενεργοποιείται για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Εφόσον οι συστάσεις της FATF αναθεωρήθηκαν ουσιαστικά και επεκτάθηκαν το 2003, η κοινοτική οδηγία θα πρέπει να ευθυγραμμιστεί με το νέο αυτό διεθνές πρότυπο».

10. Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2005/60 ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας απαγορεύονται.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η ακόλουθη συμπεριφορά, όταν τελείται εκ προθέσεως, θεωρείται ως νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες:

α) η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες της δραστηριότητάς του·

β) η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας όσον αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας ή τον τόπο στον οποίο αυτή ευρίσκεται, ή την κυριότητα επί περιουσίας ή εκ σχετικών με αυτή δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα·

γ) η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας εν γνώσει, κατά τον χρόνο της κτήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα·

δ) η συμμετοχή σε μια από τις πράξεις που αναφέρουν τα προηγούμενα τρία στοιχεία, η σύσταση οργανώσεως για τη διάπραξή της, η απόπειρα διάπραξης, η υποβοήθηση, η υποκίνηση, η διευκόλυνση ή η παροχή συμβουλών σε τρίτο για τη διάπραξή της.»

3. Η οδηγία 2015/849

11. Η αιτιολογική σκέψη 1 της οδηγίας 2015/849 έχει ως εξής:

«Ροές παράνομου χρήματος μπορούν να βλάψουν την ακεραιότητα, τη σταθερότητα και το κύρος του χρηματοπιστωτικού τομέα και να απειλήσουν την εσωτερική αγορά της Ένωσης, καθώς και τη διεθνή ανάπτυξη. Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος), η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και το οργανωμένο έγκλημα παραμένουν σημαντικά προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν στο επίπεδο της Ένωσης. Εκτός από την περαιτέρω ανάπτυξη της προσέγγισης του ποινικού δικαίου σε επίπεδο ΕΕ, η στοχοθετημένη και αναλογική

πρόληψη της χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας είναι απαραίτητη, μπορεί δε να έχει συμπληρωματικά αποτελέσματα.»

12. Το άρθρο 1 της οδηγίας 2015/849 ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία αποσκοπεί στην πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ένωσης για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας απαγορεύονται.

3. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η ακόλουθη συμπεριφορά, όταν τελείται εκ προθέσεως, θεωρείται ως νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες:

α) η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες της δραστηριότητάς του·

β) η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας όσον αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας ή τον τόπο στον οποίο αυτή ευρίσκεται, ή την κυριότητα επί περιουσίας ή εκ σχετικών με αυτή δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα·

γ) η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας εν γνώσει, κατά τον χρόνο της κτήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα·

δ) η συμμετοχή σε μια από τις πράξεις που αναφέρονται στα στοιχεία α), β) και γ), η σύσταση οργάνωσης για τη διάπραξή της, η απόπειρα διάπραξης, η υποβοήθηση, η υποκίνηση, η διευκόλυνση ή η παροχή συμβουλών σε τρίτο για τη διάπραξή της.

[…]»

4. Η οδηγία 2018/1673

13. Στην αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου[7], αναφέρεται ότι «τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι ορισμένες μορφές δραστηριοτήτων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα είναι επίσης αξιόποινες όταν διαπράττονται από τον δράστη της εγκληματικής δραστηριότητας από την οποία προήλθε αυτή η περιουσία (αυτονομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες). Σε τέτοιες περιπτώσεις, στις οποίες η δραστηριότητα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες δεν περιορίζεται στην απλή κατοχή ή χρήση, αλλά περιλαμβάνει και τη μεταφορά, μετατροπή, απόκρυψη ή συγκάλυψη περιουσιακών

[7] ΕΕ 2018, L 284, σ. 22.

στοιχείων και έχει ως αποτέλεσμα την επέλευση επιπλέον ζημίας, πέρα από αυτή που προκλήθηκε ήδη από την εγκληματική δραστηριότητα, για παράδειγμα τη διάθεση σε τρίτους της περιουσίας που προήλθε από εγκληματική δραστηριότητα και, μέσω της πράξης αυτής, τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, η εν λόγω νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα πρέπει να τιμωρείται».

14. Το άρθρο 3 της οδηγίας 2018/1673, με τίτλο «Αδικήματα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες», προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η ακόλουθη συμπεριφορά, όταν διαπράττεται με πρόθεση, τιμωρείται ως ποινικό αδίκημα:

α) η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της περιουσίας, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες της δραστηριότητάς του·

β) η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας όσον αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας ή τον τόπο στον οποίο αυτή ευρίσκεται, ή την κυριότητα επί περιουσίας ή εκ σχετικών με αυτή δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα·

γ) η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας εν γνώσει, κατά τον χρόνο της κτήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα.

2. Τα κράτη μέλη δύνανται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η συμπεριφορά που αναφέρεται στην παράγραφο 1 αποτελεί αξιόποινη πράξη, όταν ο δράστης υποψιαζόταν ή έπρεπε να γνώριζε ότι η περιουσία προήλθε από εγκληματική δραστηριότητα.

[…]

5. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η συμπεριφορά που αναφέρεται στην παράγραφο 1 στοιχεία α) και β) αποτελεί αξιόποινη πράξη όταν διαπράττεται από πρόσωπα που έχουν διαπράξει ή αναμειχθεί στην εγκληματική δραστηριότητα από την οποία προήλθε η περιουσία.»

Γ. Το ρουμανικό δίκαιο

15. Κατά τον χρόνο τέλεσης των επίμαχων πράξεων, το άρθρο 29, παράγραφος 1, του νόμου 656/2002 περί πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είχε ως εξής:

«Συνιστούν το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή 3 έως 12 ετών οι εξής πράξεις:

(α) η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσιακών αγαθών, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχονται από την τέλεση αδικημάτων, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής τους, ή την παροχή συνδρομής στον δράστη του αδικήματος από το οποίο προέρχονται τα περιουσιακά αγαθά προκειμένου αυτός να αποφύγει την άσκηση ποινικής δίωξης, τη δίκη ή την εκτέλεση της ποινής·

(β) η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας όσον αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσιακών αγαθών ή τον τόπο στον οποίο αυτά ευρίσκονται, ή την κυριότητα περιουσιακών αγαθών ή εκ σχετικών με αυτά δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχονται από την τέλεση αδικήματος·

(γ) η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσιακών αγαθών εν γνώσει του γεγονότος ότι τα περιουσιακά αγαθά προέρχονται από την τέλεση αδικήματος».

III. Το ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης

16. Στις 15 Νοεμβρίου 2018, το Tribunalul Braşov (πρωτοβάθμιο δικαστήριο Braşov, Ρουμανία) καταδίκασε τον κατηγορούμενο LG σε ποινή φυλάκισης ενός έτους και εννέα μηνών, με αναστολή εκτέλεσης της ποινής, για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες το οποίο προβλεπόταν στο άρθρο 29, παράγραφος 1, στοιχείο a, του νόμου 656/2002 περί πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

17. Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι ο κατηγορούμενος LG τέλεσε, υπό την ιδιότητα του διαχειριστή, το αδίκημα της φοροδιαφυγής και ότι νομιμοποίησε επίσης τα χρήματα που απέκτησε από το αδίκημα αυτό. Το δικαστήριο αυτό έκρινε επίσης ότι στο διάστημα 2009-2013 ο κατηγορούμενος LG δεν καταχώρισε στα λογιστικά βιβλία της εταιρίας, της οποίας διαχειριστής ήταν ο ίδιος, τα φορολογικά έγγραφα που αποδεικνύουν την είσπραξη εσόδων. Η παράλειψη αυτή κρίθηκε ότι συνιστά το αδίκημα της φοροδιαφυγής.

18. Το συνολικό χρηματικό ποσό που προέκυψε από τη φοροδιαφυγή μεταβιβάστηκε στη συνέχεια στον λογαριασμό μιας άλλης εταιρίας, την οποία εκπροσωπούσε η MH, και έπειτα αναλήφθηκε από τον LG και την MH. Η εν λόγω μεταβίβαση πραγματοποιήθηκε δυνάμει μιας σύμβασης εκχώρησης απαίτησης που συνήφθη μεταξύ του LG, της εταιρίας της οποίας ήταν διαχειριστής ο ίδιος και της εταιρίας της οποίας διαχειρίστρια ήταν η MH. Σύμφωνα με τη σύμβαση αυτή, το συνολικό ποσό που όφειλε στον LG η εταιρία της οποίας ήταν ο διαχειριστής καταβλήθηκε από πελάτες της εταιρίας αυτής στον λογαριασμό της εταιρίας της οποίας ήταν διαχειρίστρια η MH.

19. Το Tribunalul Brașov (πρωτοβάθμιο δικαστήριο Brașov) αποφάσισε επίσης την παύση της ποινικής δίωξης κατά του κατηγορουμένου LG για το αδίκημα της φοροδιαφυγής, δεδομένου ότι αυτός αποκατέστησε τη ζημία. Ωστόσο, το εν λόγω δικαστήριο αποφάσισε την απαλλαγή της άλλης συγκατηγορούμενης, MH. Έκρινε ότι δεν αποδείχθηκε ότι αυτή γνώριζε ότι ο κατηγορούμενος LG είχε νομιμοποιήσει κεφάλαια προερχόμενα από φοροδιαφυγή.

20. Η Parchetul de pe lângă Tribunalul Brașov (εισαγγελική αρχή του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου Brașov, Ρουμανία· στο εξής: εισαγγελική αρχή), ο κατηγορούμενος LG και η Agenția Națională de Administrare Fiscală, Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Brașov (Εθνική Φορολογική Αρχή – Περιφερειακή Γενική Διεύθυνση Δημόσιων Οικονομικών του Brașov, Ρουμανία· στο εξής: πολιτικώς ενάγουσα) άσκησαν έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Curtea de Apel Brașov (εφετείου Brașov, Ρουμανία, στο εξής: αιτούν δικαστήριο).

21. Η εισαγγελική αρχή επέκρινε την απόφαση, μεταξύ άλλων, ως αβάσιμη όσον αφορά την απαλλαγή της MH. Η πολιτικώς ενάγουσα προσέβαλε την απόφαση καθόσον αυτή απέρριψε εν μέρει τα αστικού χαρακτήρα αιτήματά της. Εν συνεχεία, ο κατηγορούμενος LG παραιτήθηκε από την έφεσή του.

22. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι ζητεί την ερμηνεία της οδηγίας 2015/849 –παρόλο που η τελευταία δεν μεταφέρθηκε στο ρουμανικό δίκαιο εντός της ταχθείσας προθεσμίας– καθόσον η οδηγία αυτή καθορίζει το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες κατά τον ίδιο τρόπο με την οδηγία 2005/60, η οποία βρισκόταν σε ισχύ κατά τον κρίσιμο χρόνο και μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με τον νόμο 656/2002 περί πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

23. Σύμφωνα με το αιτούν δικαστήριο, είναι απαραίτητο να υποβληθεί προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο δεδομένου ότι υφίστανται συγκρουόμενες ερμηνείες του άρθρου 29, παράγραφος 1, του νόμου 656/2002 περί πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, καθόσον η δικαστική πρακτική προτείνει αποκλίνουσες λύσεις. Υπό τις περιστάσεις αυτές, οι δυνητικές λύσεις στην υπό κρίση υπόθεση είναι διαμετρικά αντίθετες, ανάλογα με το αν το δικαστήριο κρίνει ότι υφίσταται ή όχι το ουσιαστικό στοιχείο που χαρακτηρίζει τη διάταξη.

24. Κατά το αιτούν δικαστήριο, ο δράστης του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, υπό οποιαδήποτε μορφή, δεν μπορεί να ταυτίζεται με τον δράστη του κύριου αδικήματος. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η ερμηνεία αυτή απορρέει όχι μόνον από τις αιτιολογικές σκέψεις αλλά και από τη γραμματική, σημασιολογική και τελολογική ανάλυση του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 2015/849. Επιπλέον, κατά το αιτούν δικαστήριο, η κρίση ότι ο δράστης του κύριου αδικήματος μπορεί να ταυτίζεται με τον δράστη του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποτελεί παραβίαση της αρχής ne bis in idem.

IV. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

25. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Curtea de Apel Brașov (εφετείο του Brașov), με απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2019, η οποία πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 24 Οκτωβρίου 2019, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 1, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2015/849 την έννοια ότι το πρόσωπο που τελεί την πράξη που συνιστά το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι πάντοτε πρόσωπο διαφορετικό από εκείνο που διαπράττει το κύριο αδίκημα (το πρώτο αδίκημα από το οποίο προέρχονται τα χρήματα που αποτελούν αντικείμενο της νομιμοποίησης);»

26. Μετά την υποβολή ερωτήματος από το Δικαστήριο σχετικά με την πιθανή συνέπεια της παραίτησης του LG από την έφεσή του στην υπόλοιπη διαδικασία, το αιτούν δικαστήριο επιβεβαίωσε με επιστολή που πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 16 Ιανουαρίου 2020 ότι, λαμβανομένων υπόψη των εφέσεων που ασκήθηκαν από την εισαγγελική αρχή και την πολιτικώς ενάγουσα, η παραίτηση αυτή δεν ασκεί καμία επιρροή στη λυσιτέλεια του προδικαστικού ερωτήματος. Η εξέταση των εφέσεων αυτών επιβάλλει στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί για την ύπαρξη των στοιχείων που αφορούν την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, τον παράνομο χαρακτήρα των πράξεων και τη δυνατότητα καταλογισμού τους κατά των LG και MH όσον αφορά το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε απόφαση επί της ουσίας της υπόθεσης να εξαρτάται από την απάντηση του Δικαστηρίου.

27. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η εισαγγελική αρχή, η Τσεχική, η Πολωνική και η Ρουμανική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

28. Κατά το πέρας της έγγραφης διαδικασίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι διέθετε επαρκή στοιχεία ώστε να αποφανθεί χωρίς να διεξαχθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση, σύμφωνα με το άρθρο 76, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

V. Ανάλυση

A. Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

29. Στις γραπτές παρατηρήσεις της, η Ρουμανική Κυβέρνηση επικαλείται τρεις λόγους απαραδέκτου. Πρώτον, υφίσταται αμφιβολία ως προς το παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως λόγω της παραίτησης του LG από την έφεσή του. Δεύτερον, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το Δικαστήριο διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να αποφανθεί επί του ζητήματος. Τρίτον, δεν υφίστανται αποκλίνουσες ερμηνείες στην εθνική νομολογία και η απόφαση του Δικαστηρίου δεν θα είναι χρήσιμη για το αιτούν δικαστήριο.

30. Κατά πάγια νομολογία, η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, με το οποίο το Δικαστήριο παρέχει στα εθνικά δικαστήρια τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς της κύριας δίκης και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να

εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβαλλόμενα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται καταρχήν να απαντήσει. Ως εκ τούτου, τεκμαίρεται ότι τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης προδικαστικά ερωτήματα τα οποία υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο, εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου το οποίο αυτό προσδιορίζει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, υποβάλλονται λυσιτελώς. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που του είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί [8].

31. Στην υπό κρίση υπόθεση, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως καθώς και από την απάντηση του αιτούντος δικαστηρίου στην ερώτηση του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η διαφορά εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου και ότι, για την επίλυση της διαφοράς αυτής, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να αποφανθεί, κατ' ουσίαν, επί του ερωτήματος αν ο δράστης του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μπορεί να ταυτίζεται με τον δράστη του κύριου αδικήματος υπό το πρίσμα της οδηγίας 2005/60. Συνεπώς, δεν προκύπτει ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης ή ότι το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως.

32. Πρέπει, επιπλέον, να σημειωθεί ότι τα πραγματικά περιστατικά που παρατίθενται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο καθιστούν δυνατή την κατανόηση του ζητήματος που τίθεται με την υπό κρίση υπόθεση και παρείχαν, σε κάθε περίπτωση, τη δυνατότητα στα κράτη μέλη και την Επιτροπή να καταθέσουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, μπορεί επίσης να προστεθεί ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, να αποφαίνεται για το υποστατό ή το πεδίο εφαρμογής των διάφορων ερμηνειών του εθνικού δικαίου που επικαλείται το αιτούν δικαστήριο.

33. Υπό τις περιστάσεις αυτές, φρονώ ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να θεωρηθεί παραδεκτή.

Β. Εξέταση του προδικαστικού ερωτήματος

34. Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το πρόσωπο που τελεί την πράξη που συνιστά το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2005/60 μπορεί να ταυτίζεται με τον δράστη του αδικήματος από το οποίο προέρχονται τα χρήματα που αποτελούν αντικείμενο της νομιμοποίησης. Προτείνω στο σημείο αυτό να εξετάσω το εν λόγω ζήτημα.

[8] Πρβλ. αποφάσεις της 6ης Σεπτεμβρίου 2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, σκέψεις 18 έως 20), και της 23ης Ιανουαρίου 2019, M.A κ.λπ. (C-661/17, EU:C:2019:53, σκέψεις 48 έως 50).

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις σε σχέση με το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2005/60

35. Πρώτον, πρέπει να σημειωθεί ότι η οδηγία 2005/60 στηρίζεται μεν, ασφαλώς, σε διπλή νομική βάση [ήτοι στο άρθρο 47, παράγραφος 2, ΕΚ (νυν άρθρο 53, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ) καθώς και στο άρθρο 95 ΕΚ (νυν άρθρο 114 ΣΛΕΕ)] και αποσκοπεί συνεπώς και στη διασφάλιση της καλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, αλλά έχει ως κύριο σκοπό την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όπως προκύπτει από τον τίτλο της και τις αιτιολογικές της σκέψεις[9]. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σαφές ότι, παρόλο που το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/60 ορίζει ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας απαγορεύονται, η διάταξη αυτή δεν καθιερώνει την υποχρέωση επιβολής ποινικής κύρωσης για την πράξη που προσδιορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας.

36. Πράγματι, οι διατάξεις της οδηγίας αυτής δεν αποτελούν μέτρα ποινικού χαρακτήρα –σε αντίθεση προς την οδηγία 2018/1673. Αντιθέτως, όπως προαναφέρθηκε, οι διατάξεις της οδηγίας 2005/60 έχουν κατεξοχήν προληπτικό χαρακτήρα, καθόσον αποβλέπουν στην καθιέρωση, σύμφωνα με μια προσέγγιση που βασίζεται στον κίνδυνο, ενός συνόλου προληπτικών και αποτρεπτικών μέτρων για την αποτελεσματική καταπολέμηση της νομιμοποιήσεως εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδοτήσεως της τρομοκρατίας, καθώς και για τη διαφύλαξη της σταθερότητας και της ακεραιότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα. Τα μέτρα αυτά προορίζονται να αποτρέψουν ή, τουλάχιστον, να παρακωλύσουν κατά το δυνατόν τις ανωτέρω δραστηριότητες, θέτοντας προς τούτο εμπόδια, σε όλα τα στάδια που ενδέχεται να περιλαμβάνουν οι εν λόγω δραστηριότητες, σε όσους νομιμοποιούν έσοδα από παράνομες δραστηριότητες και σε όσους χρηματοδοτούν την τρομοκρατία[10]. Παρόλο που επιβάλλει την απαγόρευση ορισμένων συμπεριφορών που συνιστούν νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η οδηγία 2005/60 παρέχει εντούτοις στα κράτη μέλη τη δυνατότητα επιλογής των μέσων με τα οποία η απαγόρευση αυτή καθίσταται αποτελεσματική. Δεν επιβάλλει καθεαυτή στα κράτη μέλη την υποχρέωση να ποινικοποιήσουν τέτοιου είδους συμπεριφορές, μολονότι, ασφαλώς, έχουν τη δυνατότητα –τουλάχιστον καταρχήν– να το πράξουν.

37. Υπό τις περιστάσεις αυτές, είναι σαφές ότι η οδηγία 2005/60 δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη να επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις στον δράστη του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60 –ήτοι ως η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες της δραστηριότητάς του– στις περιπτώσεις που αυτός ταυτίζεται με τον δράστη του κύριου αδικήματος.

38. Ωστόσο, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης επιβάλλεται η συνεκτίμηση όχι μόνον του γράμματός της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο αυτή εντάσσεται, καθώς και των σκοπών που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος και, εφόσον παρίσταται ανάγκη, του ιστορικού της θέσπισής της[11]. Ωστόσο, βάσει των εν λόγω ερμηνευτικών στοιχείων καταλήγω στο συμπέρασμα ότι,

[9] Πρβλ. απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Jyske Bank Gibraltar (C-212/11, EU:C:2013:270, σκέψη 46).

[10] Πρβλ. απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2018, Corporate Companies (C-676/16, EU:C:2018:13, σκέψη 26).

[11] Πρβλ. απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU και C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, σκέψη 113).

παρόλο που το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60 δεν απαιτεί την επιβολή ποινικής κύρωσης στις περιστάσεις που περιγράφονται στο προηγούμενο σημείο, εντούτοις δεν αποκλείει τη θέσπιση μιας τέτοιου είδους ποινικής νομοθεσίας από τα κράτη μέλη.

2. Επί της δυνατότητας των κρατών μελών να ποινικοποιήσουν τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στις περιπτώσεις που ο δράστης του αδικήματος αυτού ταυτίζεται με τον δράστη του κύριου αδικήματος

39. Πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι η διατύπωση του άρθρου 1 της οδηγίας 2005/60 δεν απαγορεύει ρητώς στα κράτη μέλη να θεσπίσουν νομοθετική ρύθμιση η οποία ποινικοποιεί το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στις περιπτώσεις που ο δράστης του αδικήματος αυτού ταυτίζεται με τον δράστη του κύριου αδικήματος.

40. Πράγματι, όπως ήδη εξήγησα στις προκαταρκτικές παρατηρήσεις μου, η μόνη υποχρέωση που επιβάλλεται στα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/60 (σε συνδυασμό με την παράγραφο 2, στοιχείο α′, του ίδιου άρθρου) έγκειται στην απαγόρευση «της μετατροπής ή της μεταβίβασης περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες της δραστηριότητάς του». Συνεπώς, παρόλο που το άρθρο 1 της οδηγίας 2005/60 δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν τη συμπεριφορά που περιγράφεται στην παράγραφο 2, στοιχείο α′, εντούτοις δεν τους το απαγορεύει, ανεξαρτήτως του αν ο δράστης της πράξης αυτής ταυτίζεται με τον δράστη του κύριου αδικήματος από το οποίο προέρχονται τα χρήματα που αποτελούν το αντικείμενο της νομιμοποίησης.

41. Επιπλέον, δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι το άρθρο 5 της οδηγίας 2005/60 προβλέπει ρητώς ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ αυστηρότερες διατάξεις για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στον τομέα που διέπει η ως άνω οδηγία. Όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο, η εν λόγω διάταξη περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο Ι της οδηγίας, με τίτλο «Αντικείμενο, Πεδίο και Ορισμοί», και συνεπώς έχει εφαρμογή σε *όλες τις διατάξεις* στον τομέα που διέπεται από την οδηγία 2005/60 για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας[12].

42. Τέλος, αντίθετα προς όσα υποστηρίζει το αιτούν δικαστήριο, φρονώ ότι η πρόβλεψη στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60 ότι ο δράστης του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως αυτό ορίζεται στην ίδια διάταξη, πρέπει να τελεί «εν γνώσει του γεγονότος ότι [η περιουσία αυτή] προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα» δεν αντίκειται απαραίτητα προς την ερμηνεία αυτή. Πράγματι, η εν λόγω ειδική απαγόρευση υποδεικνύει αυτή καθεαυτήν ότι ο νομοθέτης της Ένωσης φρόντισε να διασφαλίσει την απαγόρευση μόνον των πράξεων που τελούνται εκ προθέσεως, όπως ορίζεται στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/60. Μολονότι η προϋπόθεση αυτή θα συντρέχει απαραίτητα στην περίπτωση που ο δράστης είναι το ίδιο πρόσωπο, είναι χρήσιμο τούτο να λαμβάνεται υπόψη στην περίπτωση που τα δύο αδικήματα –ήτοι το κύριο αδίκημα και το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες– τελούνται από δύο διαφορετικά πρόσωπα. Παρεμπιπτόντως, θα ήθελα να επισημάνω, επιπλέον, ότι ο νομοθέτης της Ένωσης έκρινε απαραίτητο να διατηρήσει τη ρύθμιση αυτή στο άρθρο 1, παράγραφος 3, στοιχείο

[12] Πρβλ. απόφαση της 10ης Μαρτίου 2016, Safe Interenvios (C-235/14, EU:C:2016:154, σκέψη 78).

α′, της οδηγίας 2015/849 και στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 2018/1673, παρόλο που, στην τελευταία οδηγία, επιβάλλεται ρητώς για πρώτη φορά στα κράτη μέλη η υποχρέωση να προβλέψουν το ποινικό αδίκημα της αυτονομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

43. Δεύτερον, η ποινικοποίηση της αυτονομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες συνάδει επίσης με τους σκοπούς της οδηγίας 2005/60. Πράγματι, όπως ήδη αναφέρθηκε, η οδηγία αυτή στηρίζεται ιδίως στο άρθρο 95 ΕΚ (νυν άρθρο 114 ΣΛΕΕ) που αφορά την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Τούτο αιτιολογείται ευχερώς καθόσον η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ενδέχεται να στρεβλώσει την χρηματοοικονομική αγορά και τον ανταγωνισμό [13]. Στο πλαίσιο αυτό, η αυτονομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μπορεί πράγματι να θεωρηθεί αθέμιτη ανταγωνιστική συμπεριφορά και η ποινικοποίησή της μπορεί να προστατεύσει τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [14]. Επαναλαμβάνω, συνεπώς, ότι καταρχήν η Ρουμανία είχε τη δυνατότητα να προβλέψει το αδίκημα αυτό στο εθνικό της δίκαιο.

44. Τρίτον, πρέπει να επισημανθεί ότι η οδηγία 2005/60 εκδόθηκε εντός ενός διεθνούς πλαισίου, με σκοπό να εφαρμόζονται και να καταστούν δεσμευτικές εντός της Ένωσης οι συστάσεις της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF), που αποτελεί τον κυριότερο διεθνή φορέα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες [15]. Όπως αναφέρεται ρητώς στην αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας 2005/60, «οι συστάσεις της FATF αναθεωρήθηκαν ουσιαστικά και επεκτάθηκαν το 2003 [και] η κοινοτική οδηγία θα πρέπει να ευθυγραμμιστεί με το νέο αυτό διεθνές πρότυπο».

45. Ωστόσο, σύμφωνα με την πρώτη από τις εν λόγω συστάσεις της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF), οι χώρες *μπορούν* να προβλέψουν ότι το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες δεν αφορά πρόσωπα που τέλεσαν το κύριο αδίκημα στις περιπτώσεις που τούτο επιβάλλεται από θεμελιώδεις αρχές του εθνικού τους δικαίου. Λαμβανομένου υπόψη του τρόπου διατύπωσης της δυνατότητας αυτής, η μη ποινικοποίηση της αυτονομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες πρέπει να θεωρηθεί εξαίρεση. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η παράλειψη ρητής πρόβλεψης της απαγόρευσης της αυτονομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες –όπως παρατηρείται στην οδηγία 2005/60– πρέπει να θεωρηθεί ως (σιωπηρή) χορήγηση άδειας ποινικοποίησης της συμπεριφοράς αυτής [16].

46. Επιπλέον, εντός του διεθνούς αυτού πλαισίου, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τη Σύμβαση του Στρασβούργου, η οποία μεταφέρθηκε στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την απόφαση πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Συναφώς, παρατηρείται ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της Σύμβασης του Στρασβούργου έχει παρόμοια διατύπωση με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60 και ότι –όπως προβλέπουν οι συστάσεις της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF)– το άρθρο 6, παράγραφος 2, στοιχείο β′, της Σύμβασης του Στρασβούργου δεν απαγορεύει την ποινικοποίηση της αυτονομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αλλά αντιθέτως υποδηλώνει ότι *μπορεί να* προβλεφθεί

[13] Πρβλ. Hyttinen, T., «A European Money Laundering Curiosity: Self-Laundering in Finland», τόμος 8, *EuCLR*, Nomos, 2018, σ. 268-293, ιδίως σ. 273.

[14] Επί του ζητήματος αυτού, βλ. Maugeri, A.-M., «Self-laundering of the proceeds of tax evasion in comparative law: Between effectiveness and safeguards», τεύχος 9(1), *New Journal of European Criminal Law*, SAGE Journals, 2018, σ. 83-108, ιδίως σ. 84 και παραπομπές στην υποσημείωση 5.

[15] Πρβλ. απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Jyske Bank Gibraltar (C-212/11, EU:C:2013:270, σκέψη 46), και αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας 2005/60.

[16] Πρβλ. Hyttinen, T., «A European Money Laundering Curiosity: Self-Laundering in Finland», τεύχος 8, *EuCLR*, 2018, σ. 268-293, ιδίως σ. 277.

ότι τα αδικήματα που αναφέρονται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ίδιας Σύμβασης δεν αποδίδονται στα πρόσωπα που διέπραξαν το κύριο αδίκημα [17]. Ωστόσο, το άρθρο 1 της απόφασης πλαισίου 2001/500/ΔΕΥ του Συμβουλίου ρητώς ορίζει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ούτως ώστε να μην διατυπώσουν ούτε να διατηρήσουν επιφυλάξεις όσον αφορά το άρθρο 6 της Σύμβασης του Στρασβούργου προκειμένου για σοβαρά εγκλήματα.

47. Συνεπώς, βάσει των ανωτέρω σκέψεων, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι, λαμβανομένης υπόψη της διατύπωσης του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60, του σκοπού της οδηγίας αυτής και του διεθνούς και νομοθετικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται, το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αποκλείει τη θέσπιση εθνικής ρύθμισης η οποία προβλέπει ότι το πρόσωπο που τέλεσε το κύριο αδίκημα μπορεί να καταδικαστεί και για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τα οποία προέρχονται από το κύριο αδίκημα.

48. Λαμβανομένης υπόψη της διατύπωσης του άρθρου 1 της οδηγίας 2005/60, μολονότι τούτο είναι ζήτημα που απόκειται τελικά στα κράτη μέλη, δεν βλέπω για ποιον λόγο ένα κράτος μέλος δεν πρέπει να επιλέξει να μεταφέρει στο εσωτερικό του δίκαιο την υποχρέωση που προβλέπεται στη διάταξη αυτή μέσω εθνικής ρύθμισης η οποία προβλέπει τέτοιου είδους ποινικά αδικήματα.

49. Απομένει, ωστόσο, να εξετασθεί αν η ερμηνεία αυτή δεν παραβιάζει την αρχή ne bis in idem, όπως υποστηρίζεται ιδίως από το αιτούν δικαστήριο.

3. Εκτιμήσεις επί της αρχής ne bis in idem

50. Δεν αμφισβητείται ότι ο νόμος 656/2002 περί πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο της Ρουμανίας την οδηγία 2005/60. Το άρθρο 29, παράγραφος 1, του νόμου αυτού αποτελεί, ιδίως, μεταφορά του άρθρου 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2005/60 και, συνεπώς, του δικαίου της Ένωσης για τους σκοπούς του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Συνεπώς, το ρουμανικό δίκαιο πρέπει να σέβεται το θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη το οποίο ορίζει ότι «κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο» [18].

51. Όπως διατυπώνεται σαφώς από το Δικαστήριο, από το γράμμα του άρθρου 50 του Χάρτη συνάγεται ότι η διάταξη αυτή απαγορεύει την άσκηση ποινικής διώξεως ή την επιβολή ποινικής κύρωσης εις βάρος του ίδιου προσώπου περισσότερες από μία φορές, για την ίδια παράβαση. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το κρίσιμο κριτήριο προκειμένου να εκτιμηθεί η ύπαρξη μίας και της αυτής παράβασης είναι αυτό της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών, νοουμένης ως της ύπαρξης ενός συνόλου συγκεκριμένων περιστάσεων που συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους και οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την απαλλαγή ή την αμετάκλητη καταδίκη του συγκεκριμένου προσώπου [19].

52. Ωστόσο, όσον αφορά την ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, φρονώ ότι η συστατική πράξη του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως το τελευταίο ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′,

[17] Το ίδιο προβλεπόταν στο άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 2 της Σύμβασης της Βαρσοβίας του 2005.

[18] Πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 21).

[19] Πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψεις 34 και 35).

της οδηγίας 2005/60, και τα πραγματικά περιστατικά του κύριου αδικήματος –που αποτελούν την προϋπόθεση γι' αυτό– δεν ταυτίζονται κατά την έννοια που αναφέρεται στο προηγούμενο σημείο, δηλαδή δεν αποτελούν «το ίδιο, κατ' ουσίαν, πραγματικό περιστατικό» [20]. Πράγματι, από τη στιγμή που διαφοροποιούνται τα πραγματικά περιστατικά του αδικήματος, ακόμη και αν τελούνται από το ίδιο πρόσωπο επί του ίδιου αντικειμένου ή μέσω του ίδιου αντικειμένου, τίποτα δεν εμποδίζει την ξεχωριστή δίωξή τους [21].

53. Μολονότι στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/60 μνημονεύεται η απλή κατοχή ή χρήση περιουσίας που προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, εντούτοις, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως ορίζεται στα στοιχεία α′ και β′ της διάταξης αυτής, αφορά τη μετατροπή ή τη μεταβίβαση περιουσίας με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της και την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της αλήθειας όσον αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσιακών αγαθών ή τον τόπο στον οποίο αυτά ευρίσκονται, ή την κυριότητα περιουσιακών αγαθών ή εκ σχετικών με αυτά δικαιωμάτων. Όσον αφορά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχεία α′ και β′, της οδηγίας 2005/60, η δραστηριότητα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες περιλαμβάνει πράγματι τη μετατροπή και τη μεταβίβαση των παράνομα αποκτηθέντων περιουσιακών αντικειμένων και την απόκρυψη και τη συγκάλυψή τους μέσω του χρηματοοικονομικού συστήματος. Συνεπώς, οι εν λόγω δραστηριότητες αποτελούν σαφώς αυτές καθεαυτές μία πρόσθετη αξιόποινη πράξη η οποία διακρίνεται από το κύριο αδίκημα και η οποία, επιπλέον, προκαλεί πρόσθετη ή διαφορετικού είδους ζημία από τη ζημία που προκλήθηκε από το κύριο αδίκημα.

54. Τούτο αποδεικνύεται στο πλαίσιο της φοροδιαφυγής. Ένα αδίκημα τελείται λόγω της εσφαλμένης απόκρυψης του φορολογητέου εισοδήματος. Ένα πρόσθετο –και ουσιωδώς διαφορετικό– αδίκημα τελείται στις περιπτώσεις που ο ίδιος ο φορολογούμενος επιχειρεί να νομιμοποιήσει τα έσοδα από το πρώτο αδίκημα μέσω του χρηματοοικονομικού συστήματος.

55. Τούτο αποτελεί, επιπλέον, την περιοριστική επιλογή του νομοθέτη της Ένωσης όσον αφορά την ποινικοποίηση της αυτονομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Πράγματι, επισημαίνεται παρεμπιπτόντως ότι παρόλο που η απλή απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας που προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, τιμωρείται πλέον ως ποινικό αδίκημα σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2018/1673, οι εν λόγω πράξεις εξαιρούνται από την υποχρέωση ποινικοποίησης της αυτονομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στο άρθρο 3, παράγραφος 5, της ίδιας οδηγίας [22].

56. Συνεπώς, βάσει των ανωτέρω σκέψεων, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι, χωρίς να παραβιάζεται η αρχή ne bis in idem, το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αποκλείει το πρόσωπο που τελεί την πράξη που συνιστά το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες να ταυτίζεται με το πρόσωπο που διαπράττει το κύριο αδίκημα.

[20] Δική μου η μετάφραση (στη γλώσσα του πρωτοτύπου: «un fait en substance le même»). Βλ. Michiels, O., «Le cumul de sanctions: le principe *non bis in idem* à l'aune de la jurisprudence de la Cour de justice et de la Cour européenne des droits de l'homme», σε *L'Europe au présent! Liber amicorum Melchior Wathelet*, Bruylant, 2018, σ. 555-578, ιδίως σ. 565.

[21] Πρβλ. Beaussonie, G., «Quelques observations à partir de (et non sur) l'auto-blanchiment», τεύχος°4, *Actualité Juridique Pénale*, 2016, σ. 192.

[22] Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας 2018/1673 και εξήγηση σχετικά με το άρθρο 3 της πρότασης οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου (COM(2016) 826 final).

VI. Πρόταση

57. Ως εκ τούτου, λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο ερώτημα που υπέβαλε το Curtea de Apel Brașov (εφετείο του Brașov, Ρουμανία) ως εξής:

Το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2005, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει ότι το πρόσωπο που τελεί την πράξη που συνιστά το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μπορεί να ταυτίζεται με το πρόσωπο που τελεί το κύριο αδίκημα.